

ทัศนคติของผู้แต่งและคุณค่าด้านต่าง ๆ ในบทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์

จากการศึกษาบทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์พบว่า ผู้แต่งได้แทรกทัศนคติที่น่าสนใจไว้หลายประการในบทเพลง นอกจากนี้ยังพบคุณค่าด้านต่าง ๆ ซึ่งจะนำมากล่าวเป็น 2 หัวข้อดังต่อไปนี้ คือ ทัศนคติของผู้แต่งที่ปรากฏอยู่ในบทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์ และคุณค่าด้านต่าง ๆ ในบทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์

ทัศนคติของผู้แต่งที่ปรากฏอยู่ในบทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์

ทัศนคติหมายถึงแนวความคิดเห็น (พจนานุกรม 2525 : 389) การศึกษาทัศนคติในบทเพลงนี้ ถือได้ว่าเป็นทัศนคติของผู้แต่งที่แสดงออกผ่านทางบทเพลง แม้ว่าบางทัศนคติจะเป็นทัศนคติของส่วนรวมในยุคนั้น แต่เนื่องจากผู้วิจัยศึกษาเฉพาะข้อมูลบางบทเพลงจึงไม่อาจกล่าวไปถึงขั้นว่าเป็นทัศนคติของสังคมส่วนรวมได้ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้พยายามเปรียบเทียบทัศนคติของผู้แต่งคนเดียวกัน ในบทเพลงต่าง ๆ และเปรียบเทียบทัศนคติในแง่เดียวกันของผู้แต่งต่างคนกัน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของทัศนคติที่จะนำมาเสนอต่อไปนี้คือ

1. ทัศนคติที่เกี่ยวกับความเชื่อ
2. ทัศนคติที่เกี่ยวกับความรัก
3. ทัศนคติที่เกี่ยวกับธรรมชาติ
4. ทัศนคติที่เกี่ยวกับชีวิต
5. ทัศนคติที่เกี่ยวกับคตินิยมและคุณธรรม
6. ทัศนคติที่เกี่ยวกับสตรี

7. ทศนคติที่เกี่ยวกับความเป็นไทย

1. ทศนคติที่เกี่ยวกับความเชื่อ สังคมไทยเป็นสังคมที่ได้รับคติและอิทธิพลความเชื่อทางพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์มาช้านาน จากการศึกษาพบว่าทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์ มีทศนคติที่เกี่ยวกับความเชื่อทางพุทธศาสนาอยู่เป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่จะเป็นความเชื่อเรื่องเวร กรรม ชาตภพหรือการเวียนว่ายตายเกิด บพเพสันนิวาส โชคชะตา และโชคกลาง

1.1 เชื่อเรื่องเวรกรรมและบาปบุญ ผู้แต่งมีความเชื่อเช่นเดียวกับชาวไทยพุทธทั่ว ๆ ไปว่ากรรมและบุญบาปสามารถบันดาลให้ชีวิตเป็นไปต่าง ๆ ชีวิตมนุษย์จะถูกกำหนดโดยผลกรรมหรือผลบุญและผลบาปที่สร้างมา โดยไม่มีทางหลีกเลี่ยง เช่นที่ปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

. . . ฮากเอ็น กรรมหรือเวรอันใด นำชักให้ ดวงฤกษ์โศกศัลย์ . . .

"ไต้ร่มมะลู", คำร้อง แก้ว อัจฉริยะกุล

. . . ต่างเกิดมา ใช้เวรกรรมทรอกหนา . . .

"ทางที่ต้องกลับ", ท่านอง เวส สุนทรจามร

คำร้อง แก้ว อัจฉริยะกุล

. . . เราเกิดมาเพื่อใช้กรรมเก่า   ต่างมีกรรมทุกผู้ทุกนามเหล่า . . .

"โลกหมุนเวียน", ท่านอง เวส สุนทรจามร
คำร้อง แก้ว อัจฉริยะกุล

. . . เป็นเวรเป็นกรรม   รักเศษชิ้นน้ำกลับชิ้นนม . . .

"อาลัยรัก", ท่านอง นารถ ถาวรบุตร
คำร้อง แก้ว อัจฉริยะกุล

. . . บุญเราสองครองกันแต่เพียงกาย . . .

"ลืมเสียเกิดอย่าคิดถึง", คำร้อง แก้ว อัจฉริยะกุล

. . . ขอบุญบันดาลให้เวรนั้นผ่าน   หมดไปเสียได้แหละดี . . .

"ปลอบใจตัว", คำร้อง แก้ว อัจฉริยะกุล

. . . คงเป็นเพราะเวรกรรมเก่ามาเฝ้าคล   จึงต้องครองทุกข์ทนหาคนเมตตาไม่มี . . .

"กรรมเก่า", คำร้อง พรพิรุณ

จะเห็นได้ว่าผู้แต่งมีทัศนคติว่าชีวิตย่อมเป็นไปตามผลกรรมที่ได้สร้างมาแต่ชาติก่อน
และยังเชื่อด้วยว่าชีวิตนี้เกิดมาเพื่อใช้กรรมหรือเพื่อรับผลของกรรมที่ทำไว้ ลักษณะนี้มักพบใน
บทเพลงที่มีเนื้อหาในเชิงปลอบใจให้คลายทุกข์ หรือสอนให้ปลงในชะตากรรมความทุกข์ยาก

โดยไม่โทษผู้อื่นหรือสิ่งอื่น

1.2 เชื่อเรื่องชาติภพ เป็นความเชื่อที่เกี่ยวเนื่องกับเรื่องกรรมและบุญบาป คือเชื่อว่าผลกรรมอาจไม่ได้สนองในชาติที่กระทำกรรมนั้น ๆ แต่อาจส่งผลในชาติต่อไป

. . . เกิดตายชาติใดภพใด ขออาลัยรักพิโรธเจ้าจันทร์ฟ้าจันทร์ . . .

"จันทร์ใจ", คำร้อง ศรีสวัสดิ์ พิจิตรวรการ

. . . ชาติหนึ่งพึงรู้ใครจะอยู่คำฟ้า มุ่งในไฟหาศรัทธาและไมตรี . . .

"เรียมมนุษย์", คำร้อง สุรัฐ พุกกะเวส

. . . เกิดมาชาตินี้จงมีแต่สุข ลืมทุกข์ร่วมเราเรียงกัน . . .

"ชีวิตกับความสุข", คำร้อง สุรัฐ พุกกะเวส

1.3 เชื่อเรื่องบุพเพสันนิวาส วาสนาและพรหมลิขิต ความเชื่อในข้อนี้ทั้งอิทธิพลของพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ ความเชื่อเรื่องบุพเพสันนิวาสตามคติพุทธ ก็คือความเชื่อเรื่องกรรมในส่วนที่เกี่ยวเนื่องกับความรัก ความสัมพันธ์ฉันสามีภรรยาตนเอง ส่วนวาสนาตามคติพุทธ ก็คือการสั่งสมกรรมดีที่จะส่งผลในชาติต่อไป เฉพาะเรื่องพรหมลิขิตนั้นเป็นคติพราหมณ์ในเรื่องที่ว่า พระพรหมเป็นผู้กำหนดหรือลิขิตชีวิตมนุษย์และสรรพสัตว์โดยไม่มี การเปลี่ยนแปลง นอกจากเทพเจ้าจะเป็นผู้กำหนดการเปลี่ยนแปลงนั้นเอง

พรหมลิขิต บันดาลรักพา

คลาให้มาพบกันทันใด

ก่อน^{นี้} นอนอยู่กันแสนไกล

พรหมลิขิต คลจิดใจ

ฉันจึงได้มาใกล้กับเธอ

. . . .

"พรหมลิขิต", ท่านอง เวส สุนทรจามร

คำร้อง แก้ว อัจฉริยะกุล

พรหมลิขิตเป็นความเชื่อทางคติพราหมณ์อย่างชัดเจน แต่เนื่องจากสังคมไทยรับเอาคติพุทธและพราหมณ์เข้าไว้ร่วมกันในลักษณะการประสานกลมกลืนทางความเชื่อ เรื่องของพรหมลิขิตจึงมาผสมปะปนอยู่กับความเชื่อในเรื่องกรรม

จากการศึกษาพบว่าทัศนคติเกี่ยวกับความเชื่อของผู้แต่งในบทเพลงไทยสากลของสุนทรภรณ์มีลักษณะสอดคล้องกับความเชื่อของคนไทยทั่วไปที่ยังยึดมั่นในความเชื่อทางพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานและมีคติทางพราหมณ์เข้ามาปะปน โดยเน้นในเรื่องกรรม โชควาสนา พรหมลิขิต ดังกล่าวมาแล้ว

2. ทัศนคติที่เกี่ยวกับความรัก จากการศึกษาลักษณะเนื้อหาในบทเพลงไทยสากลของสุนทรภรณ์ที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 จะเห็นได้ว่าความรักเป็นแรงบันดาลใจสำคัญในการแต่งเพลง ดังนั้น ทัศนคติเกี่ยวกับความรักของผู้แต่งจึงปรากฏอยู่ในแง่ต่าง ๆ หลายแง่ด้วยกัน โดยเฉพาะทัศนคติเกี่ยวกับความรักระหว่างชายหญิง สรุปได้ดังนี้

2.1 ผู้มีความรักต้องยึดมั่นจริงจัง ซื่อตรงในรักเดียว เช่น

พินม้นองอยู่ในดวงใจเท่านั้น

หญิงอื่นหมิ่นพินจะมาเทียมกันที่ไหน

แต่รักของพี่ซ่อนอยู่กลางใจข้างใน   หนึ่งในดวงใจคือเธอคนเดียวที่เสีย

"หนึ่งในดวงใจ", คำร้อง ช่อม ปัญญาพรค์

. . . คม่น้ำนางเดียว   คิดปยามใจเปลี่ยวคม่น้ำนางใด
    คม่นวลค่าใน   ดับร้อนแห่งไฟด้วยฝนแห่งใจจากเธอ

"หยาดฝนแห่งความรัก" คำร้อง สวัสดิ์ ชงศรีเจริญ

2.2 ความรักคือความต้องการที่จะได้อยู่ใกล้ชิดกับคนที่รัก หรือความสุขที่
    ได้อยู่ใกล้กับคนรัก เช่น

ฉันชื่นใจเมื่อได้เห็น   หัวใจเต้นเพราะได้เห็นดวงหน้า
    ฝ้าแต่มองมิคลายสายตา   ชื่นนักหนาซึกพาสุขฤทัย . . .

"ขอพบในฝัน", คำร้อง แก้ว อัจฉริยะกุล

เมื่อไรเธอจะเจอฉันได้   อีกเมื่อไรจะให้พบกัน
    ตั้งแต่วันฝากรักสลักมัน   ก่อนจากกันวันนั้นฉันยังจำได้ . . .

"เมื่อไรจะให้พบ", ท่านอง หลวงสุทมนัสประคิษฐ์
    คำร้อง แก้ว อัจฉริยะกุล

2.3 ความรักไม่ยั่งยืน เมื่อมีรักแล้วสักวันความรักนั้นก็อาจจืดจางร้างรา
ไปได้ ตัวอย่างเช่น

... เจ้าข้าอุรา	คุณทรวงของข้าระทม
<u>เขาเซซิชิดชม</u>	<u>แล้วมาห่างเหิน . . .</u>

"น้ำตาดาว", คำร้อง ชาตรี

... วันนี้อยู่รักกันอยู่ทั้งคู่สุดกลิ่น	พรุ่งนี้รักอาจเป็นอื่นกลิ่นก็กลับชอกช้ำ
---	---

"กิ้งหิ้นต้องลม", คำร้อง จินต์ วัฒนปฤดา

ทัศนคติของผู้แต่งเกี่ยวกับความรักมีเป็นจำนวนมาก จากการศึกษาข้อมูลพอจะสรุปได้ว่า "ความรัก" ในทัศนคติของผู้แต่งบทเพลงไทยสากลของสุนทรภรณ์ส่วนใหญ่เป็นทัศนคติในด้านดี ความรักคือความอ่อนหวานละมุนละไม ความสุข ปราศจากความได้ใกล้ชิดคนรัก แต่ในอีกด้านหนึ่งหากความรักต้องเลิกร้างไป ก็จะทำให้เกิดความเจ็บช้ำและผิดหวัง ความรักจึงอาจเป็นความทุกข์ หรือเหตุแห่งความทุกข์ก็ได้

เป็นที่น่าสังเกตว่า บทเพลงไทยสากลของสุนทรภรณ์ มักไม่ประนามหม่อมหม้ายคน
ผู้ทำให้เกิดความเจ็บช้ำ แต่มักรำพันคร่ำครวญความเจ็บช้ำของตนเอง เช่น

... ออกเอ๋ยโสภณศรีวิญญาณ	ร้องไห้คร่ำครวญกำสรวลสวาท
ไอ้อาลัยหัวใจจะขาด	<u>แสนอนาถรักคลาดทาสไป . . .</u>

"ธรรม์กันแสง", คำร้อง แก้ว อัจฉริยะกุล

แต่ละเหี้ยเสี้ยคายล้นคณที่หวานนัก
ทั้งทั้งที่แค่นยังพลอยอ่อนใจ
ล้นล้นลวงตน

ล้นป็นคำรัก รักเมื่อสามเปรอปรน
อาลัยเฝ้ากังวล
ฉันทงหมองหม่นจนล้นโลม

"แค่น", คำร้อง ชาตรี

2.4 ความรักที่ทำให้เกิดความทุกข์ ร้อนร่วมในจิตใจ เช่น

. . . รักนักมักหน้าช
 รักก็คือเหมือนดังไฟ

เมื่อปลายมือ
 ที่คอยไหม้คอยผลาญ . . .

"คราวรัก", คำร้อง เอิบ ประไพเพลงประสม

. . . น้องเอน้องรู้หรือเปล่า
 สยามกินอวรณ์ยามนอนเร้าร้อนทรวงใน

ว่าพี่ปวดร้าวระทมขมขื่นแค่ไหน
 ป่านจะน้ดวงใจน้องคงร่ำให้โศกสาลัย

"ตราบสิ้นลม", คำร้อง นิธย์ อาวี

2.5 ความรักระหว่างชายหญิงกับความรักระหว่างพี่น้อง ความรักระหว่าง

ชายหญิงในบทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์ มักมีลักษณะเกี่ยวเนื่องกับความรักระหว่างพี่น้อง ซึ่งเห็นได้จากการใช้สรรพนาม พี่ น้องในบทเพลง อันอาจจะตีความได้ถึงค่านิยมที่สำคัญประการหนึ่งในสังคมไทย คือค่านิยมการนับถืออาวุโสและการนับญาติ ในกรณีเช่นนี้ฝ่ายชายจะถือว่าตนมีอาวุโสสูงกว่า จึงนับตนเองเป็นพี่ และเรียกฝ่ายหญิงว่าน้อง เป็นลักษณะที่เห็นได้ทั่วไปในชีวิตจริง

. . . พี่รักเจ้าจริงก็รู้ แก่ใจนะองงค์   หากรักขาดลงชีพคงสลาย
โปรดรักพี่ นิดขอฮาคิดสิ่งใด   ให้รักพี่ ไปพอฮิดชีวิต รักพี่ นี้เกิดเอาบุญ

"รักเอาบุญ", คำร้อง ช่อม ปัญญาพรค์

. . . พี่รักเจ้า ยิ่งกว่าคำรักนี้   ฮูพารักพี่ ครั้งนี้ ได้หรือไม่
จงปลงน้ำคำ น้อมนำดวงฤทัย   พี่ เพียงให้น้อง นางรักใคร่ได้แม้ครั้งพี่ เอย

"พี่รักเจ้า", คำร้อง แก้ว อัจฉริยะกุล

ตัวอย่างที่ยกมานี้ ยังแสดงถึงการยอมงอนง้อ หรืออ่อนวอนเพื่อให้อีกฝ่ายรับรักหรือรักตอบ ทักษะคติในแง่นี้ต่างจากทัศนคติที่ปรากฏในวรรณคดีไทยที่ยอมให้ผู้ชายเป็นฝ่ายเข้มแข็ง เป็นผู้มีอำนาจเหนือผู้หญิง แม้จะเกิดชวพาราสิทธิ์ไม่ได้ดลศักดิ์ศรีลดฐานะและอำนาจของตนลงให้ต่ำกว่าผู้หญิง แต่ในบทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์ ฝ่ายชายอาจจะอ่อนวอนงอนง้อและยอมอยู่ในสภาวะที่อ่อนด้อยกว่า

นอกจากนี้ผู้แต่งบางคนยังได้แสดงทัศนคติว่า ความรักเป็นสิ่งธรรมดาสามัญที่อาจเกิดกับใครก็ได้ ตัวอย่างเช่น

. . . สิ่งสามัญธรรมดา   ถึงแม้พระราชอาจากทั่วไป
เศรษฐีผู้ดีไพร่   จะไปไหนใคร่ไหนไม่พ้นรักเออ . . .

"ชีวิตกับความรัก", คำร้อง แก้ว อัจฉริยะกุล

ทัศนคติที่เกี่ยวกับความรักของสุนทรภากรณ์ ส่วนใหญ่เป็นทัศนคติที่เกี่ยวกับความรัก
ระหว่างชายและหญิง อาจมีปรากฏทัศนคติที่เกี่ยวกับความรักชาติ แต่ไม่เด่นมาก ส่วนใหญ่จะ
เป็นทัศนคติที่กล่าวไว้ในทัศนคติเกี่ยวกับความเป็นไทยที่จะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

3. ทัศนคติเกี่ยวกับธรรมชาติ บทเพลงไทยสากลของสุนทรภากรณ์ มีการนำ
ธรรมชาติมาใช้ในบทเพลงเป็นจำนวนมาก จากการศึกษาพบว่าธรรมชาติในทัศนคติของผู้แต่ง
บทเพลงไทยสากลของสุนทรภากรณ์เป็นสิ่งสวยงาม น่าเพลิดเพลินใจ เช่น

แสนงามแนวป่าโกรกผาและถ้ำ	ติดตรึงใจจำแก่น้ำงามตาระริน
เพลินตาเพลินใจแท้	ชวนแลชวนชมชื่น
ที่ใดไหนอื่น	ตื่นใจไม่มีเท่ากัน . . .

"ธรรมชาติกล่อมขวัญ", คำร้อง แก้ว อัจฉริยะกุล

. . . เขาภูกระดึง	เสน่ห์ตรึงใจจริง . . .
สนหินเป็นทิวแลลิวสลับ	หงส์เหินสุดเหินเดินทาง
ทุกสิ่งคู่สวยสะอาก	ทุกแห่งทุกทางตื่นตา . . .

"ภูกระดึง", คำร้อง แก้ว อัจฉริยะกุล

อาทิตย์เรืองรองอร่าม	ส่องแพรวแวววาม
ขอบฟ้าแลงาม	แห่งไหนก็ตามสดใส . . .

"ท้องทะเลทอง", ท่านอง สัมพงษ์ ทิพยกลิน

คำร้อง ชาติรี

. . . ออย่าเป็นคนเสียที่ที่เกิดเปล่า   เพราะว่าเขากับเราไม่อาจไกล่ตายตลอดเวลา
 สยามชีวิตยังจะฝากจะฝังอะไร   ครั้งถึงตายไปโลกเราจะได้อะไร . . .
 ด้วยเหตุฉะนั้นความดีนานา   อุตส่าห์ไฝ่หาประเสริฐหนักหนาซึ่งกว่าอะไร

"โลกหมุนเวียน", ท่านอง เวส สุนทรจามร
 คำร้อง แก้ว อัจฉริยะกุล

5.2 ควรปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรมและประเพณี   ควรยอมเจ็บช้ำ นิดหวัง
 ดีกว่ายอมทำผิดศีลธรรม

. . . ประเพณีนั้นกลาง   ศีลธรรมกันทางคอบขวางหน้า
 ต้องคืนเธอให้ไป   ช้ำใจหมองไหม้หนักหนา . . .

"สาสนารัก", คำร้อง แก้ว อัจฉริยะกุล

6. ทัศนคติเกี่ยวกับสตรี   ผู้แต่งบทเพลงไทยสากลของสุนทรภรณ์ มีทัศนคติ
 เกี่ยวกับสตรีที่น่าสนใจกล่าวคือ มักมีลักษณะงามสมบูรณ์แบบ หรืองามตามแบบอุดมคติ คือต้อง
 งามทั้งรูปสมบัติ เช่น ต้องสวยและงามในคุณสมบัติคือ ต้องเป็นคนดีซื่อสัตย์ ระมัดระวังรักษา
 ตนไม่ให้ใครคุกคาม เช่น

6.1 สตรีควรมีความงามและความดีประกอบกัน เช่น

. . . ขวัญใจหญิงไทยดอกไม้ของชาติ   รูปงามนิลาศใจเก่งกาจเรื่องงาม

เกียรติยศก้องปรากฏชั่วคาม หญิงไทยใจงามดั่งเดือนดาวพรราวตา . . .

"ดอกไม้ของชาติ", คำร้อง ท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม

6.2 ควรรื้อสัดส์สงวนภาษาไว้ให้ชายคนรักแต่เพียงผู้เดียว เช่น

. . .	เฝ้าสงวนตัว	เพื่อเธอคนเดียว
	ไม่แลเหลือใจ	ห่วงใยใครเลย

"ฝากรัก" ท่านอง ม.จ. จักรพันธ์เพ็ญศิริ จักรพันธ์
คำร้อง แก้ว อัจฉริยะกุล

6.3 ต้องระวังรักษาพรหมจรรย์ เพื่อมิให้ใครดูถูกว่าเป็นหญิงไร้ค่า

. . .	ไอ้ชีวิตหญิงเอ๋ย	น่าเชยก็ครั้งยังสาว
	มีค่าเพียงครั้งคราว	รุ่งราวเนื้อสาวยังนวล . . .
	หากชายหมายชมเล่น	เหลือแต่เคนต้องเร้นซ่อนกัน
	เลือกคู่สู่สมพรหมจรรย์	ศักดิ์สาวนั้นจะไร้มลทิน

"ชีวิตหญิง", คำร้อง แก้ว อัจฉริยะกุล

7. ทัศนคติเกี่ยวกับความเป็นไทย ทัศนคติที่เกี่ยวกับความเป็นไทยในบทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์เท่าที่พบ มีแนวคิดสำคัญอยู่ คือการเทอดทูนชาติ เอกราชของชาติ และการเน้นความสำคัญเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย

สุนทรภรณ์บางด้าน เช่น ด้านความรักและธรรมชาติ เป็นทัศนคติที่ค่อนข้างจะโน้มเอียงไป
 ในทางความงดงามแบบ "อุดมคติ" มากกว่า "สัจนิยม" บทเพลงไทยสากลของสุนทรภรณ์
 กล่าวถึงความชั่วของมนุษย์น้อยมาก และมักจะไม่กล่าวถึงความโหดร้ายของสภาพธรรมชาติ
 แต่จะเน้นความละเอียดอ่อนและความอ่อนไหวในอารมณ์ของมนุษย์ที่มีต่อธรรมชาติแทน จึงอาจ
 กล่าวได้ว่า สัจนิยมมิใช่แนวคิดหลักของสุนทรภรณ์ ส่วนทัศนคติด้านความเชื่อเกี่ยวกับชีวิต
 เกี่ยวกับคติธรรมและคุณธรรม และทัศนคติที่เกี่ยวกับความเป็นไทยยังแสดงให้เห็นถึงความยึด
 มั่นในแนวทางของพุทธศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีไทย สวมควรกระทำตามครรลองที่
 ปฏิบัติกันในสังคม ซึ่งหากพิจารณาแล้วจะเห็นว่าทัศนคติด้านต่าง ๆ โดยรวมที่ปรากฏอยู่ใน
 บทเพลงไทยสากลของสุนทรภรณ์ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความดีงามที่ควรจะเป็นของมนุษย์และ
 ยึดมั่นกับสิ่งที่เรียกว่า "ดีที่สุด" ที่มนุษย์พึงมีและควรกระทำ ไม่ว่าจะเป็นความรักที่ละเมียด
 ละไม ธรรมชาติที่สวยงาม การดำเนินชีวิต และการดำรงรักษา ความเชื่อและคุณธรรม สิ่ง
 เหล่านี้เท่ากับเป็นการปลูกฝังแนวทางการปฏิบัติตนแก่คนในสังคม

คุณค่าด้านต่าง ๆ ในบทเพลงไทยสากลของสุนทรภรณ์

จากที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ลักษณะเนื้อหา และการใช้ภาษาตลอดจนทัศนคติของผู้แต่ง
 บทเพลงไทยสากลของสุนทรภรณ์มาทั้งหมดนี้ ทำให้เห็นได้ว่า บทเพลงมีคุณค่าที่สามารถชี้บ่ง
 ได้ชัดเจน

ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงคุณค่าด้านวรรณศิลป์และคุณค่าด้านอื่น ๆ ของบทเพลงไทย
 สากลของสุนทรภรณ์ โดยแยกออกเป็นหัวข้อย่อย ดังนี้

1. คุณค่าด้านวรรณศิลป์
2. คุณค่าด้านสนองอารมณ์
3. คุณค่าด้านความรู้

4. คุณค่าด้านคติธรรม

1. คุณค่าด้านวรรณศิลป์ วรรณศิลป์หมายถึงศิลปะในการแต่งหนังสือ ศิลปะทางวรรณกรรม (พจนานุกรม 2525 : 732) คุณค่าด้านวรรณศิลป์ในที่นี้จึงหมายถึงคุณค่าในด้านการแต่งคำประพันธ์ได้ดีเด่น เพียบพร้อมไปด้วยความงาม ความไพเราะ

จากการศึกษาพบว่าบทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์ส่วนใหญ่มีคุณค่าทางวรรณศิลป์ เพราะมีกลวิธีการใช้ภาษาที่ละเอียดละไมในบทเพลง ทำให้บทเพลงมีความหมายลึกซึ้งกินใจ ภาษาที่ใช้ในบทเพลงก็เป็นภาษาที่งดงาม ทั้งเสียงและความหมาย ซึ่งมีลักษณะทำนองเดียวกับภาษากวีนิพนธ์และภาษาในวรรณคดี ที่มีการใช้ภาพพจน์เปรียบเทียบ เพื่อสื่อความหมาย ด้วยการสร้างจินตนาการในใจแก่ผู้อ่านหรือผู้ฟัง นอกจากนี้ยังพบว่า บทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์บางเพลงมีลักษณะการ "ถ่ายแบบ" ชนบทวรรณศิลป์ของวรรณคดี อันได้แก่ บทชมโฉม การชมธรรมชาติและการคร่ำครวญแบบนิราศ เป็นต้น

เนื่องจากผู้วิจัยได้กล่าวละเอียดในด้านกลวิธีการใช้ภาษา อันเป็นที่มาของศิลปะในการแต่งหรือวรรณศิลป์ไว้แล้วในบทที่ 3 ในที่นี้ผู้วิจัยจึงจะขอนำบทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์มาอธิบายเป็นตัวอย่างให้ชัดเจนในแง่วรรณศิลป์เพียงตัวอย่างเดียว ได้แก่ เพลง กลิ่นราตรี

ลมพระพายซาซันในคืนนี้	กลิ่นราตรีหอมระรื่นชื่นใจแสน
ดอกไม้อื่นคืนไปคืนดินแดน	จะเหมือนมั่นราตรีไม่มีเลย
เจ้าโศกกลิ่นต่อเมื่อสิ้นแสงอาทิตย์	เหมือนให้คิดปริศนารাত্রีเอ๋ย
คิดคำนึงถึงราตรีที่เราเคย	ได้ชมเชยชื่นชวณรัญจวนใจ
พอสิ้นคืนกลิ่นสิ้นกลิ่นเสาวรศ	ความซ้อซดสดชื่นคืนไปไหน
ตั้งแต่รอสรัญจวนป่วนฤทัย	ฝากเอาไว้กับราตรีไม่มีเดือน

กลิ่นไอเจ้าเราใจให้ฝืน	ทุกคืนวันครั้นใจใครจะเหมือน
ไอ้ราตรีเจ้าเอ๋ยที่เคยเชือน	ยังตามเดือนใจอยู่ไม่รู้วาย
มาคืนนี้กลิ่นราตรีที่โชนนอ	ลอยมาล่อล่อให้ใจคอยหา
อกระตึกนิกประหวัดครั้นใจกาย	หรือราตรีที่หมายชายกลิ่นมา
เพื่อทวนถามความนัยให้ประจักษ์	เหมือนถามรักทวนเล่ห์เสนาหา
ไอ้ราตรีที่เคยชื่นรื่นอร่า	ลอยทวนมาหรืออย่างไรใครรู้เอ๋ย

"กลิ่นราตรี", คำร้อง ทรง สวัสดิศุล

เพลงนี้เป็นเพลงส่งสารแห่งความรักโดยผ่านธรรมชาติเป็นตัวสื่อได้แก่ ธรรมชาติ สยามคำคืนกับกลิ่นดอกไม้ การใช้คำว่า "ราตรี" กินความหมายได้หลายนัย หมายถึงกลางคืนก็ได้ หมายถึงดอกไม้ก็ได้ ในบทเพลงนี้ผู้แต่งใช้ธรรมชาติเป็นตัวสื่อในการสร้าง "โลกแห่งจินตนาการ" ระหว่างผู้แต่งและผู้ฟังเพลงได้อย่างให้อารมณ์และความรู้สึก "กลิ่นราตรีหอมระรื่นชื่นใจสน" ให้กลิ่นหอมของดอกไม้ "ลมพระพายชายชื่นในคืนนี้" ให้ความเย็นและความเคลื่อนไหวของลมในยามค่ำ "กลิ่นไอเจ้า" ให้ความหอมละมุนของคนรัก ความหมายอันเนื่องมาจากรสของคำ การก่อให้เกิดจินตภาพที่แจ่มชัดและการบรรยายสภาพธรรมชาติที่มีได้อยู่ในสภาพที่ไม่ได้อยู่ในภาวะที่เป็นไปตามธรรมชาติ เช่น ใช้กลิ่นราตรีที่ลอยทวนลมได้

"ไอ้ราตรีที่เคยชื่นรื่นอร่า   ลอยทวนมาหรืออย่างไร"

ข้อความนี้เท่ากับเป็นการสร้างจินตนาการที่นับเป็นการสร้างภาพพจน์เกินจริงที่ให้อารมณ์เข้มข้นกว่าการบรรยายสภาพปกติของธรรมชาติอย่างตรงไปตรงมา เพราะผู้แต่งจงใจพรางชายหญิงทั้งสองในทางกาย เพื่อที่จะให้มีช่องว่างในการสร้างโลกแห่งจินตนาการได้ โดยการใช้ธรรมชาติเป็นสื่อรัก จะเห็นได้ว่าความสมหวังในความรักและการทำให้คนรักพบกันโดยตรง มักไม่ก่อให้เกิดพลังแห่งจินตนาการอันเข้มข้นได้มากเท่ากับความผิดหวังในรักอัน

เนื่องมาจากการพลัดพราก

ในเพลงนี้ผู้แต่งเลือกใช้คำที่มีสัมผัสแพรวพราว ทั้งสัมผัสสระและสัมผัสอักษร เช่น

พระพาส-ชายชื่อน   ระริน-ชื่นใจ   ชื่นชวน-รัญจวน

ซึ่งนอกจากจะมีความไพเราะทางด้านเสียงแล้ว ยังมีความงามในความหมายที่ชัดเจนด้วย ผู้แต่งใช้คำว่า "ชายชื่อน" ทำให้ผู้ฟังได้เห็นภาพของลมซามคำที่ค่อย ๆ พัดพาเอากลิ่นหอมกรุ่น "ระรินชื่นใจ" ของดอกราตรี ผู้แต่งใช้คำกิริยาที่แสดงความเคลื่อนไหวและความรู้สึกที่นุ่มนวล เช่น "โชยกลิ่น" "ชดช้อย" "ลอยมา" "ชายกลิ่น" ซึ่งเหมาะกับความเชือกเอ็นของซามเมื่อ "ลั่นแสงอาทิตย์" องค์ประกอบในการสร้างภาพของซามคำคืนที่อบอวลไปด้วยกลิ่นดอกไม้ ชวนให้นึกถึง "ความนัย" หรือความรักครั้งเก่า พรารถนาจะให้ความสุขในครั้งนั้น กับทวนคืนมาอีกครั้ง จะเห็นว่าผู้แต่งเล่นคำว่า "คืน" ที่แปลว่ากลางคืน กับคำว่า "คืน" ที่แปลว่า คืนกลับมา ได้อย่างเหมาะเจาะ

บทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์ที่นับว่ามีคุณค่าทางวรรณศิลป์ดีเด่นเป็นพิเศษมักพบในบทเพลงประเภทเพลงรัก และเพลงเกี่ยวกับธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ ดังเช่นตัวอย่างเพลงกลิ่นราตรีที่กล่าวมานี้ นอกจากนี้ยังมีเพลงอื่น ๆ ซึ่งมีคุณค่าทางวรรณศิลป์ที่เด่น ๆ อีก เช่น เพลงฝากหมอน ที่เด่นในแง่การสร้างโลกแห่งจินตนาการคล้ายเพลงที่ยกตัวอย่างมาข้างต้น หรือ เพลงคู่ทาส เพลงพี่รักเจ้า ที่เด่นในแง่ความเปรียบ บทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์ส่วนใหญ่ นับได้ว่ามีลักษณะการใช้ถ้อยคำที่ประณีตงดงามที่ก่อให้เกิดความงามทางวรรณศิลป์ทำนองเดียวกับกวีนิพนธ์

2. คุณค่าด้านสนองอารมณ์ บทบาทหน้าที่ประการแรกของเพลง คือ การสร้างความบันเทิงและเป็นสิ่งที่ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดทางจิตใจให้แก่สมาชิกในสังคม จะ

เห็นว่าเนื้อหาของบทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์มีจำนวนมากมาช นือหาที่มีลักษณะหลากหลาย ทั้งรัก โศก สนุกสนาน เพลงเหล่านี้สามารถสนองอารมณ์อันหลากหลายเช่นกัน

การฟังเพลงเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดและความกดดันในใจได้อย่างดี ยิ่ง เป็นต้นว่า เพลงรัก ทั้งที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักที่ผิดหวังและที่สมหวังรวมทั้งการพรรณนาความรักก็ได้ช่วยสนองอารมณ์ผู้ที่มีความรักได้ โดยเป็นเสมือนสื่อแสดงความในใจของผู้ฟังที่ตกอยู่ในความรักในช่วงนั้น ๆ เช่น ผู้ที่กำลังผิดหวังในรัก บทเพลงจะช่วยปลดปล่อยประโลมให้ผู้ฟังคลายเศร้า หากเพลงใดตรงกับประสบการณ์ของตน ก็จะมีรู้สึกว่ายังมีคนอื่นที่มีความทุกข์เช่นเดียวกับตน หรือหากบทเพลงใดบรรยายความรู้สึกต่าง ๆ ที่ตรงกับความรู้สึกของผู้ฟัง ก็เป็นการเปรียบเทียบประสบการณ์ของตนกับบทเพลง ส่วนเพลงประเภทอื่นนอกเหนือจากนี้ ก็มีคุณค่าในลักษณะสนองอารมณ์ได้เช่นกัน แต่อาจไม่เป็นที่นิยมเท่ากับเพลงรัก เพราะเนื้อหาไม่สื่ออารมณ์เท่าเพลงรัก แต่ก็ให้คุณค่าด้านอื่น ๆ ดังที่จะกล่าวในหัวข้อต่อไป

นอกจากเพลงรักที่มีคุณค่าสนองอารมณ์เด่นที่สุดแล้ว ยังมีเพลงบางประเภท เช่น เพลงเทศกาลและประเพณี ที่สามารถนำมาร้องเล่นเพื่อความสนุกสนานในหมู่คณะได้ เช่น เพลงลอยกระทง เพลงสวัสดีปีใหม่ และเพลงเทศกาลอื่น ๆ ที่มีจังหวะเร้าใจ เนื้อร้องจำได้ง่ายเหมาะกับการนำมาร้องเล่น ซึ่งมีส่วนช่วยให้ผ่อนคลายความเครียดและก่อให้เกิดความสนุกสนานร่วมกับคนอื่น ๆ เพลงประเภทนี้ก่อให้เกิดความสามัคคี และมีความสำคัญในแง่ของการสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในสังคมได้อีกประการหนึ่ง

3. คุณค่าด้านให้ความรู้ ผู้แต่งบทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์ส่วนใหญ่จะแทรกความรู้ในลักษณะสิ่งละอันพันละน้อยไว้ในบทเพลงพอสรุปได้ดังนี้

3.1 ความรู้เกี่ยวกับชื่อของพันธุ์ไม้และสัตว์ชนิดต่างๆ บทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์มีชื่อของพันธุ์ไม้และสัตว์ต่าง ๆ ปรากฏอยู่เป็นจำนวนมาก ยกตัวอย่าง เช่น

ชื่อของพันธุ์ไม้และดอกไม้ชนิดต่าง ๆ เช่น

ราตรี ช่อนกลิ้ง พิกุล แก่ง จามจุรี สารภี กาหลง ลั่นทม บัว สายหยุด
พุดซ้อน หงอนไก่ ทานตะวัน บานชื่น รักเร่ สัน จันทน์ ไม้ เป็นต้น

ชื่อของสัตว์ชนิดต่าง ๆ เช่น

กาเหว่า ชะนี กวาง ทราฮู กระแต หงส์ นก เป็นต้น

การที่มีชื่อพันธุ์ไม้และชื่อสัตว์ชนิดต่าง ๆ เป็นจำนวนมากมา ทำให้เราได้รับความรู้เพิ่มขึ้น แม้จะไม่ได้มีการบรรยายลักษณะหรือรายละเอียดของชื่อสัตว์ดังกล่าว แต่ก็ทำให้ผู้ฟังได้ทบทวนความรู้เล็ก ๆ น้อย ๆ อนึ่งชื่อสัตว์และพืชเหล่านี้มักเป็นพันธุ์พื้น ๆ ที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว ลักษณะเด่นที่สุนทราภรณ์นำชื่อเหล่านี้มาใช้คือ การนำเอาลักษณะเฉพาะของสัตว์หรือพืช มาประกอบเข้ากับบริบทของเพลง เช่น ต้นสนเป็นไม้ขนาดใหญ่ที่ปลูกกันลม จึงมีเพลงที่พรรณนาเกี่ยวกับสนเมื่อยามต้องลมไหวโอนเอนไปมา หรือ พุดถึงชะนีที่เอาหางพันคอบไม้ เป็นต้น

3.2 ความรู้เกี่ยวกับชื่อตัวละครและสถานที่ในวรรณคดี ได้แก่ การอ้างอิงชื่อตัวละครและสถานที่ในวรรณคดีมากกว่าในบทเพลง ส่วนใหญ่เป็นตัวละครที่เป็นที่รู้จักกันดี และมีลักษณะเด่น โดยมากมักนำมากล่าวในลักษณะของการชมโฉม เช่น ศกุนตลา ลักษณะมีใจดี โฉม ไซซี รจนา วาสิฏฐี เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการเอ่ยถึง นางฟ้าหรือนางอัปสร ซึ่งเป็นนางสวรรค์ในวรรณคดีสันสกฤต เป็นแบบอย่างของความงามในอุดมคติ มาใช้เปรียบเทียบกับ

หญิงงาม เป็นจำนวนมาก

นอกจากนี้ยังเอ่ยถึงตัวละครฝ่ายชาย เช่น เจ้าเงาะ คนธรรพ์ และเอ่ยถึงสถานที่ในวรรณคดีเพื่อเปรียบเทียบความงามกับสถานที่ต่าง ๆ เช่น สระอินคาต ป่าหิมพานต์ เป็นต้น

การนำชื่อตัวละครและสถานที่ต่าง ๆ ในวรรณคดีมาใช้ แม้จะเป็นเพียงการนำมาใช้เปรียบกับสิ่งอื่น แต่อย่างน้อยก็ได้แทรกคุณค่าด้านเกร็ดความรู้ทางวรรณคดีแก่ผู้ฟังโดยอ้อม เพราะอย่างน้อยชื่อเหล่านี้จะยังคงคุ้นหูและอยู่ในความทรงจำของผู้ฟัง

3.3 ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ที่สำคัญของเมืองไทย ส่วนใหญ่จึงเป็นเพลงประจำจังหวัด และเพลงประจำอำเภอที่มีเนื้อหากล่าวถึงสถานที่สำคัญต่าง ๆ ของจังหวัด เช่น เพลงบุรีรัมย์ กล่าวถึงปราสาทพนมรุ้ง

. . . <u>พนมรุ้ง</u> สง่างาม	เป็นนามปราสาท
แลพิลาศ	เคียงคู่บุรีศรี . . .

"บุรีรัมย์", คำร้อง วิชาศ

. . . เขาหลวงเป็นสรวงสำราญ   เขาวังเป็นบ้านสถานสถิตย์ทรง . . .

"เพชรบุรีแดนใจ", คำร้อง ศรีสวัสดิ์ พิจิตรวรการ

บางเพลงกล่าวถึงประวัติศาสตร์ของจังหวัด เช่น เพลงชัยนาท กล่าวถึงวีรชนชาวชัยนาทที่รบกับพม่าจนตัวตาย เพลงสมุทรสงคราม กล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระพุทธ-

เลิศหล้านภาลัย ว่าเสด็จพระบรมราชสมภพที่จังหวัดนี้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีเพลงกลุ่มหนึ่ง ที่ให้ความรู้ แนะนำสถานที่ คือ เพลงประจำสถาบันการศึกษาต่าง ๆ

เพลงที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ ส่วนใหญ่ทำให้ผู้ฟังรู้จักสถานที่นั้น ๆ ทำให้รู้ว่ ลักษณะเด่น ๆ ในแต่ละสถานที่ เช่น จังหวัด และสถาบันการศึกษาต่างๆเป็นอย่างไร เช่น มีทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์ สถานที่ท่องเที่ยวเช่น เพลงภูกะดัง กล่าวถึงความงามของภูกะดัง สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดเลย เป็นต้น เท่าที่ ผู้ฟังได้รู้จักสถานที่ต่าง ๆ ได้โดยไม่ต้องเดินทางไปเอง และยังได้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ แห่งต่าง ๆ ว่ามีความสำคัญในด้านใดบ้าง

3.4 ความรู้เกี่ยวกับประเพณีและเทศกาลที่สำคัญของไทย ส่วนใหญ่มัก เป็นเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเทศกาลและประเพณี เพลงสำคัญที่คนนิยมนำมาร้องรำทำเพลง ได้แก่เพลงในเทศกาลลอยกระทง เช่น

วันเพ็ญเดือนสิบสอง	น้ำก็นองเต็มตลิ่ง
เราทั้งหลายชายหญิง	สนุกกันจริงวันลอยกระทง . . .

"รำวงวันลอยกระทง", คำร้อง แก้ว อัจฉริยะกุล

เพลงนี้ให้ความรู้เกี่ยวกับเทศกาลลอยกระทงว่า ตรงกับวันเพ็ญ หรือ วันขึ้น 15 ค่ำเดือนสิบสอง เทศกาลนี้เป็นเทศกาลสนุกสนานรื่นเริงของคนไทย

วันนี้เป็นวันสงกรานต์	หนุ่มสาวชาวบ้านเบิกบานจิตใจจริงเอย
ตอนเช้าทำบุญตักบาตร	ทำบุญร่วมชาติตักบาตรร่วมขันกันเอย
เข้าวัดแต่งตัวสวยสะ	ไปสรงน้ำพระนะวันสงกรานต์กันเอย

ตอนบ้ายเราเรียงกีฬา

เล่นมอญซ่อนผ้า เล่นสะบ้ากันเอฮ

ทำบุญทำทานสนุกสนานกันแล้ว

ขอเชิญน้องแก้วมาราวงกันเอฮ

"วันสงกรานต์" ท่านอง เวส สุนทรจามร

คำร้อง แก้ว อัจฉริยะกุล

เพลงวันสงกรานต์ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมปฏิบัติ เนื่องในประเพณีวันสงกรานต์ ได้แก่ การทำบุญตักบาตรในตอนเช้า สรงน้ำพระ ตอนบ้ายมีการเล่นมอญซ่อนผ้าหรือเล่นสะบ้า เพื่อร่วมรื่นเริงสนุกสนานด้วยกัน เป็นต้น ทำให้บทเพลงเป็นแหล่งบันทึกความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมวัฒนธรรมประเพณีไทย ซึ่งแม้จะไม่ใช้บทบาทโดยตรงของเพลง แต่ผู้แต่งที่มีความรู้ และมีความสามารถในการใช้ภาษา ก็อาจจะสร้างสรรค์บทกวีนี้ เพิ่มเติมให้แก่บทเพลงของตนได้

4. คุณค่าด้านคติธรรม คุณค่าอีกประการหนึ่งในบทเพลงไทยสากลของสุนทรภรณ์ ก็คือ คุณค่าทางด้านคติธรรม เพลงที่ให้คุณค่าทางด้านคติธรรมของสุนทรภรณ์มักพบในเนื้อหาเกือบทุกประเภท ประเภทที่มีเนื้อหาที่ให้คุณค่าทางด้านคติธรรมโดยตรงก็เช่น เพลงที่เกี่ยวกับเขวาชน เพราะแต่งขึ้นเพื่อสอนเขวาชนให้ทำความดีโดยเฉพาะ เช่น เพลงหน้าเด็ก เพลงหนังสือจำ เป็นต้น ผู้แต่งบทเพลงไทยสากลของสุนทรภรณ์ได้แทรกข้อคิดสอนใจไว้ในบทเพลงประเภทต่าง ๆ เช่น เพลงรัก ได้ให้ข้อคิดเห็นในแง่ของความทุกข์ ความร้อนรุ่มอันเนื่องมาจากความรัก ความรักที่ผิดทำนองคลองธรรม ก็จะนำมาซึ่งความผิดหวัง เช่น เพลงทาสประเพณี ที่กล่าวถึงการหม้ายปองผู้ที่มีเจ้าของแล้ว ทำให้ต้องผิดหวังและเจ็บช้ำเนื่องด้วยรักที่ไม่สมหวัง และการที่เพลงรักบางเพลงมีเนื้อหาแสดงถึงการยึดมั่นในรักเดียวก็เป็นการให้ข้อคิดในเรื่องคติธรรม ในแง่ของความซื่อสัตย์ต่อความรัก ส่วนเพลงประเภทอื่น ๆ เช่น เพลงสถาบัน เพลงประจำจังหวัด เพลงเทศกาลประเพณีต่าง ๆ เพลงปลุกใจและสวดดี ผู้แต่งก็ได้แทรกข้อคิดสอนใจไว้ในบทเพลง อันได้แก่ คติธรรมด้านความดี ความเสีย

สละเพื่อชาติและส่วนรวม เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่า บทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์เกือบจะทุกประเภทมีคุณค่าทางด้านคติธรรม ทั้งที่เห็นเด่นชัดเป็นข้อคิดแทรกไว้ชัดเจน และประเภทที่ต้องตีความจึงจะเข้าใจคติธรรมที่แทรกไว้ สกตัวอย่าง เช่น เพลงรัก ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

จากการศึกษาทัศนคติของผู้แต่ง และคุณค่าด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในบทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์พบว่า ทัศนคติของผู้แต่งส่วนใหญ่ เป็นทัศนคติด้านที่ดี เสนอแนวคิดและปฏิบัติในลักษณะ "อุดมคติ" และอยู่ในกรอบบรรทัดฐานของสังคมไทยทั่วไป ที่ไม่ละทิ้งวิถีทางดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนา ส่วนคุณค่าด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏในบทเพลงนั้น ได้แก่คุณค่าทางด้านวรรณศิลป์ คุณค่าด้านความรู้และคติธรรม และคุณค่าด้านสนองอารมณ์

อย่างไรก็ตาม จะเห็นว่าทัศนคติของผู้แต่งและคุณค่าด้านต่างๆของเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์มีลักษณะที่สอดคล้องกลมกลืนกับสภาพของสังคมโดยส่วนรวม จึงอาจสรุปได้ว่า ลักษณะความสอดคล้องกลมกลืนกับสังคมนี้ ทำให้บทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์เป็นที่นิยมของผู้ฟังอย่างแพร่หลาย จวบจนกระทั่งปัจจุบัน